❑ Ф.Г. Хисамитдинова
Rusya Bilimler Akademisi

Hisamitdinova Firdevs Gilmitdinova

Rusya Bilimler Akademisi
Ufa Bilim Merkezi Tarih, Dil ve Edebiyat Enstitüsü

F. G. Hisametdinova (d. 1950) Tarih ve Edebiyat Enstitüsünde 1978 yılına kadar çalışmıştır.1980 yılında yüksek lisansını, 1993 yılında doktorasını bitirip, 1994 yılında profesör olmuştur. F.G. Hisametdinova – Rusya'nın önemli Türkologlarından, Başkurt dili uzmanı, tarihsel fonetik, diyalektoloji, onomastik, etnolinguistik ve mitolojisini alanlarında uzman. Rusya'da ve yurt dışında basılmış 200ü aşkın eseri bulunmaktadır. Başlıca eserleri şu şekildedir: 'Başkurt Dili Tarihi. Tarihsel Fonetik Materyalleri', (1989) '17-19. yy 'Başkurt Öykü Antolojisi', (1994), 'Ateşe Söylüyorum. Başkurt ve Sair Halkların Büyüyle Tedavisinin Etnolinguistik Olarak İncelenmesi (1997, Y. Torma ile birlikte), 'Başkurt Mitolojisi' (2002), 16-19 yy. Başkurt Köyleri İsimleri' (2005), 'Başkurt Mitoloji Sözcüğü' (2005), 'Başkurt Deyimleri Kitabı' (2006), 'Başkurtların Tedavi ve Şifa Büyüsü-Metinler' (2009), 'Başkurt Dilinin Mitolojik Sözlüğü' (2010), Başkurt ve Diğer Türk Dillerinin Etnolingusitk ve Tarihi İncelenmesi Konularında ise 'Başkurt Mitolojisi Sözlüğü' (Ufa, 2011), 'Başkurt Mitoloji Sözlüğü' (2015, Başkurt dilinde).

2005 yılından bu yana müdür olarak çalışmakta olan Hisametdinova tarihsel ve dilbilimsel incelemeler alanında ve Rusya'daki beşeri bilimlerin önde gelen kurumlarından olan enstitünün geliştirilmesi hususunda yoğun emek sarf etti. Kurum mevcut çalışmaları sürdürürken, yeni projeler geliştirmeye başlamıştır. Son 5 yıl içerisindeki gerçekleştirilen yenilikler arasında makine fonunun ihdası, Başkurt dilinde bilişim teknolojilerinin uygulanması, lehçe ve folklor metinlerinin dijitalleştirilerek elektronik veritabanına aktarılması, manyetik rezonans tomografisi ve dijital rengenografi kullanılarak Başkurt etnik grubunun artikulasyonunun somatik olarak incelenmesi öne çıkmaktadır.

Hisametdinova birçok bilimsel faaliyetin organizatörlüğünü de üstlenmiştir. Bunlar arasında, çok-ciltli Başkurt halkı tarihi, Başkurt dilinin iki-dilli yorumlu sözlüğü sayılabilir. Enstitü, Hisametdinova'nın yönetimi altında Başkurt halklarının dil, folklor ve kültürü konularında birçok

yasa ve hükümet programı geliştirmiş, Hisametdinova birçok bilimsel-akademik faaliyetin yürütücülüğünü yapmaktadır. Rusya Bilimler Akademisi Ufa Bilim Merkezi Tarih, Dil ve Edebiyat Enstitüsünün Bilim Konseyi Başkanlığını, Şulgentaş mağarası Bilim Konseyi Başkanlığını, Başkurdistan Cumhuriyeti Devlet Dilleri Başkanlık Konseyi Başkanlığını, Tez konseyi üyeliğini sürdürmektedir. Ayrıca, 'Rusya Türkolojisi', 'Şarkiyat Meseleleri', 'Ural-Altay İncelemeleri' dergilerinin, 7 ciltlik 'Başkurt Ansiklopedisinin', 7 ciltlik 'Başkurt Halkı Tarihi', 36 ciltlik 'Başkurt Halk Yaratıcılığı' ve 10 ciltlik 'Başkurt Dili Akademik Sözlüğü' eserlerinin yayın kurulu üyeliği yapmaktadır. Danışmanlığı altında birçok doktora tez çalışması gerçekleştirilmiştir. Rus bilimine katkılarından ve başarılarından dolayı Başkurdistan Fahri Bilim Adamı (2003), Rusya Federasyonu Fahri Bilim Adamı (2008) unvanlarına hak kazanmış ve Halkların Dostluğu Ödülü (2014) almıştır.

Хисамитдинова Фирдәүес Ғилмитдин Ҡыҙы

Рәсәй фәндәр академияһы

Өфө ғилми үҙәге тарих, тел һәм әҙәбиәт институты директоры

филология фәндәре докторы, профессор

Ф.Ғ. Хисамитдинова (1950 й.) Тарих, тел һәм әҙәбиәт институтында 1978 йылдан эшләй. 1980 й. кандидатлыҡ, 1993 й. докторлыҡ диссертацияларын яҡлап, 1994 й. профессор дәрәжәһенә эйә була. Ф.Ғ. Хисамитдинова — Рәсәйҙең билдәле төркиәтсеһе, башҡорт теле белгесе. Ул тарихи фонетика, диалектология, ономастика, этнолингвистика,мифология буйынса белгес. Ф.Ғ. Хисамитдинова Рәсәйҙә, башҡа илдәрҙә донъя күргән 200 ашыу фәнни һәм фәнни-методик хеҙмәттәр авторы. Был хеҙмәттәр араһында «Башҡорт теле тарихы. Тарихи фонетика буйынса материалдар» (1989 й.), «XVII — XIX бб. башҡорт ойконимияһы» (1991), «Утҡа әйтәм. Башҡорттарҙың магик медицинаһы (1997, Й. Торма менән берлектә), «Башҡорт мифологияһы» (2002), «XVI — XIX бб. башҡорт ауылдары исемдәре» (2005), «Башҡорт теленең мифологик лексикаһы» (2005), «Башҡорттарҙың им-том китабы» (2006), «Башҡорттарҙың дауалау һәм ҡурсалау магияһы. Текстар» (2009), «Башҡорт теленең мифологик һүҙлеге» (2010), «Башҡорт мифологияһы һүҙлеге» (2011, урыҫ телендә), «Башҡорт мифологияһы һүҙлеге» (2015, башҡорт телендә) һ.б.

Был эштәрҙән тыш Ф.Ғ. Хисамитдинова һуңғы йылдарҙа башҡорт диалектарын МРТ (магнит-резонанс томография) ысулы менән өйрәнеп коллегалары — Новосибирск ғалимы Н.С. Уртегешев һәм Л.К. Ишкилдина менән тартынҡылар буйынса өс атлас сығарҙы. Тел ғилеме бүлеге мөдире булараҡ Ф.Ғ. Хисамитдинова 10-томлыҡ «Башҡорт теленең академик һүҙлеген» әҙерләп сығарыуҙа автор һәм яуаплы редактор булараҡ ҡатнаша. Был хеҙмәттең әле 7 томы донъя күрзе.

Ф.Ғ. Хисамитдинова директор булараҡ тарих һәм филология өлкәһендә күп кенә яңы проекттарҙы етәкләй. Һуңғы йылдарҙа Тарих, тел һәм әҙәбиәт институтында уның етәкселегендә «Башҡорт халҡының тарихы» тигән 7-томлыҡ коллектив монография һәм 8-томлыҡ «Башҡорт халҡы тарихынан документтар һәм материалдар» тигән хеҙмәт донъя күрҙе. Бынан тыш Ф.Ғ. Хисамитдинова ҡатнашлығында «Башҡортостан Республикаһының тарихи-мәҙәни энциклопедик атласы» (2007), «Башҡортостан энциклопедияһы» 7 томда, «Башҡорт әҙәбиәте тарихы» (русса) 4 томда, «Башҡорт теленең милли корпусы» һ.б.

хеҙмәттәр башҡарылды. Ф.Ғ. Хисамитдинова «Рәсәй тюркологияһы», «Шәрҡиәт проблемалары», «Урал-алтай эҙләнеүҙәре», «Ономастика мәсьәләләре», «Өфө ғилми үҙәге хәбәрҙәре» һ.б. журналдар редакциялары ағзаһы булараҡ та фәнгә тос өлөш индерә.

Ул фәнни-ойоштороу эштәренә лә үҙ өлөшөн индергән ғалим. Ф.Ғ. Хисамитдинова Шүлгәнташ мәмерйәһе буйынса совет, Башҡортостан телдәрен тормошҡа ашырыу буйынса комиссия, Диссертация яҡлау буйынса совет ағзаһы ла. Ул шулай уҡ Башҡортостан Республикаһының күп кенә гуманитар өлкә менән бәйле закондарын, дәүләт программаларын әҙерләүҙә лә әүҙем ҡатнаша. Мәҫәлән, «Башҡортостан Республикаһы халыҡтары телдәре» тигән законды тормошҡа ашырыу буйынса эшләнгән өс программаны эшләүҙә Ф.Ғ. Хисамитдинова етәкселегендәге Тарих, тел һәм әҙәбиәт институты хеҙмәткәрҙәре бик әүҙем ҡатнашты. Республика, Өфө ҡалаһы, Октябрь районы тел комиссияларында ла актив ҡатнашты Институт.

Ф.Ғ. Хисамитдинова етәкселегендә 20 диссертация әҙерләнде. Ул шулай уҡ «Башҡорт теле», «Башҡорт теле, тарихы», «Тюркологияға инеш», «Башҡортостан тарихы һәм мәҙәниәте», «Әлифба» һ.б. дәреслектәр авторы.

Рәсәй, Башҡортостан фәненә индергән өлөшө өсөн Ф.Ғ. Хисамитдинова «Башҡортостан Республикаһының атҡаҙанған фән эшмәкәре (2003), «Рәсәй Федерацияһының атҡаҙанған фән эшмәкәре» (2008), «Халыҡтар дуҫлығы ордены» (2014) менән бүләкләнгән.

Хисамитдинова Фирдаус Гильмитдиновна,

доктор филологических наук, профессор
директор Федерального государственного бюджетного учреждения науки Институт истории, языка и литературы Уфимского научного центра Российской
академии наук (ИИЯЛ УНЦ РАН)

Хисамитдинова Ф.Г. (1950 г.р.) работает в Федеральном государственном бюджетном учреждении науки Институте истории, языка и литературы Уфимского научного центра Российской академии наук с 1978 г. с небольшим перерывом, в 1980 году защитила кандидатскую диссертацию, в 1993 г. – докторскую.

Хисамитдинова Ф.Г. – ведущий российский тюрколог, башкировед, специалист в области исторической фонетики, диалектологии, ономастики, этнолингвистики, мифологии. Автор более 200 научных и научно-методических работ, изданных в России и за рубежом. Среди них следует отметить монографии и словари «История башкирского языка. Материалы по исторической фонетике» (1989), «Башкирская ойкономия XVII-XIX вв.» (1994), «A tuznek mondom!» (Говорю огню), посвященная этнолингвистическому изучению магической медицины башкир и других народов (1997) (в соавт.), «Башкирская мифология» (2002), «Названия башкирских населенных пунктов XVI-XIX вв.» (2005), «Мифологическая лексика башкирского языка в этнолингвистическом освещении» (2005), «Книга башкирских заговоров» (2006), «Лечебная и охранительная магия башкир. Тексты» (2009),

«Мифологический словарь башкирского языка» (2010), посвященные этнолингвистическому и историческому изучению башкирского и других тюркских языков, «Словарь башкирской мифологии» (Уфа, 2011), «Башҡорт мифологияһы һүҙлеге» (Уфа, 2015).

Работая в качестве директора с 2005г. Хисамитдинова Ф.Г. много сделала для развития историко-филологических исследований и утверждения позиций Института, как одного из ведущих учреждений гуманитарного профиля в России. Институт сохранил основные направления исследований и начал разработку новых. К инновациям последних пяти лет следует отнести создание машинного фонда, внедрение информационных технологий в башкирский язык, оцифровка и разработка электронного корпуса диалектных и фольклорных текстов, соматические исследования артикуляторной базы башкирского этноса с использованием низкодозовой цифровой ренгенографии и высокопольной магнитно-резонансной томографии. Хисамитдинова Ф.Г. выступила организатором крупных научных проектов, в том числе многотомной истории башкирского народа, двуязычного толкового словаря башкирского языка. Институт под руководством Хисамитдиновой Ф.Г. стал разработчиком законов, государственных программ по языкам, фольклору, культуре народов Республики Башкортостан.

Хисамитдинова Ф.Г. ведет большую научно-организационную работу. Она – председатель Ученого Совета ИИЯЛ УНЦ РАН, Научного совета по пещере Шульган-Таш (Каповая), республиканского совета по государственным языкам Республики Башкортостан, член Диссертационного совета, член редколлегии журналов «Российская тюркология», «Проблемы востоковедения», «Урало-алтайские исследования», многотомных научных изданий «Башкирская энциклопедия» в 7 т., «История башкирского народа» в 7 т., «Башкирское народное творчество» в 36 т., «Академический словарь башкирского языка» в 10 т.

Под руководством Хисамитдиновой Ф.Г. подготовлено несколько кандидатских диссертаций.

За многолетний труд в области российской науки и крупные достижения Ф. Г. Хисамитдиновой присвоены звания «Заслуженный деятель науки Республики Башкортостан» (2003), «Заслуженный деятель науки Российской Федерации» (2008), награждена Орденом Дружбы народов (2014).

Düzenleyen: Süer Eker